

Regeringskansliet
Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se
kn.me.remissvar@regeringskansliet.se

Diarienummer
KN2025/01543

Datum
2025-11-05

Yttrande från BirdLife Sverige gällande Miljötillståndsutredningens delbetänkande *Tidigt besked om lämplig användning av mark och vatten* (SOU 2025:88)

BirdLife Sverige har beretts möjlighet till yttrande över Miljötillståndsutredningens delbetänkande *Tidigt besked om lämplig användning av mark och vatten* (SOU 2025:88). BirdLife Sverige jobbar mycket aktivt med att naturvårdslagstiftning ska tillämpas korrekt, och besitter omfattande expertis om hur olika former av exploatering, däribland jord- och skogsbruk, kraftledningar samt vindkrafts- och solcellsanläggningar påverkar fåglar och ekosystem. Vi delar gärna med oss av vår kunskap för att regeringen ska kunna fatta beslut på faktabaserad grund.

Det specifika uppdrag som Miljötillståndsutredningen redovisar består i att utreda möjligheten att lyfta ut hushållningsbestämmelserna i miljöbalken till en separat lag och göra det möjligt att ge ett tidigt besked om hur samhället ser på markanvändningen, med det ensidiga målet att främja investeringsviljan och minska tidsåtgången för tillståndssökande verksamhetsutövare.

Föreningens sammanfattande bedömning är att genomförande av promemorians förslag kommer att vara negativt ur miljösynpunkt, leda till sämre beslut, ineffektiva prövningar och undergräva miljölagstiftningens legitimitet.

BirdLife Sverige ser en uppenbar risk med att förslagen politiserar riksintressena och, trots slutsatserna i delbetänkandet, medför uppenbara risker att miljölagstiftningen får minskad betydelse genom att regeringens områdesanvändningsbesked blir styrande även i tillståndsprövningen gentemot miljöbalken. Därutöver tillkommer ytterligare en tidsödande process i de fall som regeringen ska fatta beslut. Att i större utsträckning än idag främja kortsiktiga intressen – vilket utredningen anger som ett skäl att införa en ny lag om hushållning med mark- och vattenområden – anser BirdLife Sverige inte gagnar allmänna intressen, och bör heller inte omfattas av lagstiftarens syften.

Tanken är alltså att verksamhetsutövare ska kunna ansöka om områdesanvändningsbesked från regeringen, vilket innebär att man öppnar för en ny (politisk) väg att exploatera i områden som tidigare varit i princip stängda, till exempel orörda kust- och fjällområden. Det innebär också att en i dagsläget huvudsakligen rättslig prövning, där domstolar har ett avgörande inflytande, övertas av regeringsmakten, vilket skapar en tillståndsprövningsprocess vid sidan av miljöbalksprövningen. Det finns skäl att förvänta att det största tillflödet av ansökningar om områdesanvändningsbesked från regeringen kommer gälla sådana verksamheter som idag hindras av hushållningsbestämmelserna. Tillsammans med förslagen i utredningens första delbetänkande, att verksamhetsutövare i vissa fall ska kunna ansöka om miljöbalkstillstånd samt undantag från reglerna om miljökonsekvensbeskrivningar direkt från regeringen, framträder en kraftig försämring ur klimat- och miljösynpunkt. ***BirdLife Sverige avstyrker förslagen och anser att nuvarande system ska bibehållas, bland annat eftersom det i huvudsak är välfungerande.***

Föreningen avstyrker vidare att 3 och 4 kap. miljöbalken lyfts ut till en egen lag, vilket skulle medföra att den integrerade miljöprövning som finns idag i stället splittras och att riksintresseprövningen baseras på kortsiktiga beslut om värden som är allra viktigast att bevara för kommande generationer.

BirdLife Sverige är av uppfattningen att i fråga om så komplicerade bedömningar som när det gäller exempelvis en havsbaserad vindkraftsparks påverkan på djur- och fågelliv, så bör de prövande myndigheterna ha sista ordet avseende verksamhetens tillåtlighet. Många regeringar kommer, oavsett politisk sammansättning, att sakna viktig

kompetens för att bedöma påverkan på biologiska/ekologiska värden och dess konsekvenser för allmänna intressen. Ett tidigt besked från regeringen bör därför endast vara vägledande, även med anledning av att beskeden i många fall kommer att lämnas långt innan projekten som bedöms har utvecklats i detalj och konsekvenserna har blivit kända. Den kunskap som låg till grund för regeringens områdesanvändningsbesked kan därmed ha blivit inaktuell när projektet ska tillståndsprövas enligt miljöbalken.

Ett förtida ställningstagande från regeringen kan dessutom leda till en överdriven förväntan på godkännande och att investeringar görs i verksamheter som inte har förutsättningar att klara den senare miljötillståndsprövningen. Det är betydligt vanligare att verksamheter avslås med hänvisning till exempelvis brister i miljökonsekvensbeskrivning, miljökvalitetsnormer för vatten, artskydd eller strandskydd jämfört med hushållningsbestämmelserna som sådana.

När det gäller lämplig lokalisering av havsbaserad vindkraft vore den bästa lösningen att, som i de flesta andra europeiska länder, regeringen pekar ut ett antal områden där energiproduktion kan samexistera med andra riksintressen, eller att riksintresset att producera förnybar energi där anses överväga så pass mycket att andra (motstående) riksintressen får stå tillbaka. Inom dessa områden bör sådana auktionssystem tillämpas, som förutom kapacitet och ekonomi även tar hänsyn till artbevarande och naturpositivitet ("nature-inclusive design").

I händelse av att förslagen om områdesanvändningsbesked genomförs anser BirdLife Sverige att regeringens beslut om sådana, oavsett om lagstiftningen i detta avseende lyfts ur miljöbalken eller inte, ska vägledas av miljöbalkens andemening och därigenom "syfta till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl... Naturen ska skyddas inte bara som livsmiljö för människan utan också för att den anses ha ett eget värde... De som lever nu inte får uppträda på ett sätt som skadar miljön och utarmar naturresurserna, utan varje generation anses ha ett ansvar för att förvalta arvet inför kommande generationer... Av 3 kap. 10 § miljöbalken framgår att om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, ska företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt."

I händelse av att förslagen om områdesanvändningsbesked genomförs måste vidare säkerställas att beskeden begränsas till en tidig (men samtidigt slutlig) prövning av hushållningsbestämmelserna i förhållande till den aktuella verksamheten, men utan styrning/prövning av frågan om tillåtlighet. Detta förefaller dock inte vara avsikten med områdesanvändningsbeskedet (se beskrivning av förslaget i avsnitt 7.5.2). Ett områdesanvändningsbesked bör, på motsvarande sätt som regeringsbeslut om tillåtlighet, kunna bli föremål för rättsprövning enligt lagen om rättsprövning av vissa regeringsbeslut.

För BirdLife Sverige,

Daniel Bengtsson, Fågelskyddsansvarig
070 515 45 33, daniel.bengtsson@birdlife.se

Kjell Carlsson, Ordförande
070 226 77 62, kjell.carlsson@birdlife.se